

הלימוד מוקדש לעילוי נשמת האב המסור והאהוב -
 ישראל חיים בן אברהם ורבקה שטרנברג, שנפטר בב' שבט תשס"ג

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ירמיהו פרקים כ"ט-ל'

פרק כ"ט

מלחמתו של ירמיהו בנביאי השקר נמשכת גם בפרקנו, כאשר הפעם מתוארת התמודדותו מול נביאי השקר בגלות בבל. הגולים בגלות יהויכין הושפעו מנבואות שקר שניבאו על קיצה הקרוב של הגלות ועל השיבה לירושלים. כנגד נבואות אלה ניצב ירמיהו, השולח ספר לגולים ומשכנע אותם להשתקע ולהתבסס בגלותם, שתמשך עוד זמן רב. באופן פרדוקסלי, דווקא נבואת ירמיהו על הגלות הארוכה טובת בחובה את זרעי התקווה והגאולה. בהמשך הפרק מסופר כיצד מכתבו של ירמיהו עורר את זעמו של אחד מנביאי השקר בבבל - שמעיהו הנחלמי, שביקש מכוהני ירושלים לכלוא את ירמיהו. בתגובה מנבא ירמיהו על שמעיהו שזרעו לא יזכה לראות בנחמה.

1 (א) מכתבו של ירמיהו ליושבי הגולה פותח בסדרת הנחיות (ה-ו). השוו את ההנחיות בפסוקים אלו לקללות בדברים כ"ח, ל-לב, ועמדו על התהליך המתבטא בפעולות אלה בכל אחד מן המקורות, ועל משמעות הקשר ביניהם.

(ב) בפסוק ז העם מצווה לדרוש בשלום העיר הנוכריה שאליה הוגלה ולהתפלל בעדה. בפסוקים יב-טו נזכרת תפילה נוספת. השוו לתיאור בדברים ד', כז-לא, ועמדו על המשמעות השונה של תפילה זו לעומת התפילה בפסוק ז.

(ג) מדוע מייחס ירמיהו חשיבות כה רבה להשתקעות של גולי בבל בגלותם ומדוע השהיה הארוכה בגלות הכרחית לשם ביאת הגאולה?

2 (א) בפסוקים כא-כג מאשים ירמיהו את נביאי השקר אחאב וצדקיהו האשמה כפולה על שניבאו שקר ועל שנאפו את נשי רעיהם. מדוע כורך ירמיהו את ההאשמות הללו זו בזו? ראו גם את היחס לנביאי השקר לעיל כ"ג, יד.

(ב) עיינו במדרש המצורף ועמדו על אופיים של נביאי השקר ועל מניעיהם. 'אחאב בן קוליה וצדקיה בן מעשיה נביאי שקר היו והיו מנאפים את נשי רעיהם.. ומה היו עושים? היה אחד מהם הולך אל אישה ואומר לה ראיתי בנבואתי שיבוא חברי אליך ואת תקיימי (=תלדי) נביא בישראל' (פסיקתא דרב כהנא, כד).

מתן ואתן

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
 The Sodie Renner Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

perk.matan@gmail.com • טל': 02-5944555

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים

פרק ל'

פרק ל' פותח את חטיבת נבואות הנחמה בספר, הנמשכת עד פרק ל"ג. פרקנו מתאר את יום ה' שבו תבוא מלחמה גדולה שממנה יושעו ישראל, נבואה הרומזת ככל הנראה לנפילת בבל. בהמשך הנבואה מתוארים השלבים הבאים בגאולה - שיבת ישראל לארצו ולמעמדו העצמאי, בניינה מחדש של הארץ החרבה וחידוש הקשר בין ה' לעמו.

3 **'נִתְּבַלְּךָ אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלַיךְ אֶל סֵפֶר' (ב)**

א) השוו לצייווי ה' למשה בשמות י"ז, י"ד; ל"ד, כז. שימו לב למשמעות הכתיבה בכל ציווי, וחשבו מה יכולה להיות משמעות כתיבת נבואות הנחמה בירמיהו.

ב) מדוע מופיע ציווי זה דווקא על נבואות הנחמה? חשבו על משמעות הקשר בין ציווי הכתיבה ובין תשובת ירמיהו לחנניה בן עזור בכ"ח, ט.

4 **'הוּי כִּי גָדוֹל הַיּוֹם הַהוּא מֵאִין כְּמֹהוּ' (ז) הנבואה פותחת בתיאור יום ה'. בתחילה מתוארת החרדה והאימה הגדולה ביום זה (ה-ז) ולאחר-מכן מתוארת הישועה שתתרחש בו (ח-יא).**

א) עיינו בירושלמי תענית ובפירוש כתר שם טוב ובדקו מדוע קודמת החרדה לישועה:

'אמר לו ר' יהושע: וכי אם יעמדו ישראל ולא יעשו תשובה אינן נגאלין לעולם? אמר לו ר' אליעזר: הקב"ה מעמיד עליהן מלך קשה כהמן ומיד הן עושין תשובה והן נגאלין, מה טעם (=מה המקור בפסוק) "ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע" (ירושלמי תענית א, א).

'ואמר מורנו הבעל שם טוב... שכתוב "ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע", דלא זו בלבד שיפטר מן הצרה, אלא עוד כי "וממנה יושע", דמן הצרה ההיא תצא לו עוד ישועה' (כתר שם טוב, הוספות ח).

ב) חרדת עם ישראל מדומה בפרקנו לחרדתה של אישה יולדת (ו). עמדו על הזיקה בין דימוי זה לבין דימויי יום ה'.

5 **'וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא נָאֵם ה' צְבָאוֹת, אֲשֶׁר עָלוּ מֵעַל צֹאנֶךָ וּמוֹסְרוֹתֶיךָ אָנֹתְךָ' (ח) תיאור זה דומה ביותר לנבואת חנניה בן עזור, נביא השקר שהתקיף את ירמיהו (לעיל כ"ח, ב). מהו ההבדל המהותי בין נבואת ירמיהו לנבואת חנניה? העזרו בתשובותיכם לשאלה 1 ג'.**

הרחבה

'וְדַרְשׁוּ אֶת שְׁלוֹם הָעִיר אֲשֶׁר הִגַּלְתִּי אֶתְכֶם שָׁמָּה וְהִתְפַּלְלוּ בְעַדָּהּ אֵל ה' (כ"ט, ז)

דברי ירמיהו לגולי בבל הפכו במרוצת הדורות לאחד מיסודות תפיסת הקיום וההסתגלות היהודית בגולה. יהודים בכל התקופות ובכל התפוצות התבססו על פסוק זה בקובעם תפילה לשלום השלטון בארץ גלותם.

פרשנות שונה, מעניינת ומפתיעה לפסוק זה, הציג הרב ראובן מרגליות בספרו 'המקרא והמסורה':

'וְדַרְשׁוּ אֶת שְׁלוֹם הָעִיר אֲשֶׁר הִגַּלְתִּי אֶתְכֶם שָׁמָּה, וְהִתְפַּלְלוּ בְעַדָּהּ אֵל ה' כי בשלומה יהיה לכם שלום' (ירמיה כ"ט, ז) - עוד טרם ידעתי קרוא פסוק במקרא כצורתו, רגילים היו בפי דברי הנביא אלה מאלפי "קול-קורא" בבחירות לפרלמנט האוסטרי, לוועד המדינה בגליציה וכמוהם, אשר המחזיקים במשטר השולט ביססו בהם השקפתם, והשגרה ההיא בהבנת דברי הנביא אלה היתה ליסוד גם למעמיקים לחדור אל תוכן דעת הנביא, אשר מהבנה זו תשתקף פשרנות עם הגלות.

ברם מעניין כי לרבותינו חכמי התלמוד הבנה אחרת בדברי הנביא אלו: **לדעתם צווה הנביא בפקודתו זו כי גם בהיות ישראל בגולה ידרשו שלום ציון.** ראה מדרש תנחומא ויגש פס' ואת יהודה שלח לפניו, שאמרו: "כל מה שאירע ליוסף אירע לציון כו'. ביוסף כתיב 'לך נא ראה שלום אחיך', ובציון כתיב 'וְדַרְשׁוּ אֶת שְׁלוֹם הָעִיר'". ובמובן זה גם במס' דרך ארץ סוף פרק השלום בשם ר' יהושע בן לוי: "אמר להם הקב"ה לישראל, אתם גרמתם להחריב את ביתי ולהגלות את בני. היו שואלים בשלומה ואני מוחל לכם, מאי טעמא, 'שאלו שלום ירושלים', ואומר 'דרשו את שלום העיר'..." ומסגנונם ניכר כי בדבריהם אלו לא באו **לדרוש** מקרא זה על ציון, כי אם הבנתם זו היתה בעיניהם **עצם פשוטו של מקרא.** ואמנם כן יתאימו הדברים במובן זה לרוח כל הפרשה שבה הובטחו על שיבת ציון, ובפס' י"ד שם: "והשיבותי אתכם אל המקום אשר הגליתי אתכם משם"...

וגם עומק הפשט המילולי יונח על פי הסגולה שמצאו חוקרי השפה בזמן שהיתה מדוברת בפי העם, והיא 'עולה ויורד באותיות'. כאשר מלה אחת מתחילת באותה אות שסיימה בה המלה שנתבטאה מקודם, תשמש האות למעלה וגם למטה, וכאלו נכתב ודרשו את שלום העיר אשר הגליתי אתכם משם**. לא יישובו דברי הנביא על בבל, לומר כי בשלומה יהיה לכם שלום, על הארץ העקובה מדם עם הגולה, הארץ שעליה נאמר: "אשרי שיאחזו ונפץ את עוללך אל הסלע", אך על ציון בית חיינו כהבנת חכמינו.

(** כוונתו לומר - במצב שבו ישנן שתי מילים, הראשונה מסתיימת באות בה השניה מתחילה, ייתכן שהאות הראשונה של המילה השניה לא תכתב בכתובים, אך יש לקרוא את המילה השניה כפותחת באות בה הסתיימה המילה הקודמת.)

"וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא" < לקט ביאורי מילים לירמיהו פרקים כ"ט-ל'

פרק כ"ט (טו) **כִּי אָמַרְתֶּם הַקִּים לָנוּ ה' נְבִאִים בְּבִלְהָ:** דברי ירמיהו הם בניגוד לדברי העם המצטט את דברי נביאי השקר שקמו לו בבבל, ושכנעו אותו שהגלות קרובה לקיצה.

פרק ל' (ו) **מְדוּעַ רָאִיתִי כָל גֹּבֵר יָדָיו עַל חֲלָצָיו כִּי לֹדֶה וְנִהְפְּכוּ כָל פְּנִים לִירְקוֹן:** הנביא רואה בחזון יום ה' שהעם חרד ומזדעזע מכאבים כילדת.

(יא) **וַיִּסְרֹתֶיךָ לְמִשְׁפַּט וְנִקָּה לֹא אָנֹכִי:** ה' יעניש אמנם את העם, אולם לפי שורת הדין בלבד, ולא ישמיד אותם.

(יב-ג) **אָנוּשׁ לְשִׁבְרֵךְ נִחְלָה מִכֶּתֶךָ. אֵין דָּן דִּינֵךְ לְמִזֹּר רַפְאוֹת תְּעֹלָה אֵין לָךְ:** העם נמצא במצב אנוש וחשוך מרפא, ואין מי שידאג ויטפל בו.

(יח) **וְנִבְנְתָה עִיר עַל תְּלָה:** העיר תבנה מחדש במקומה הקודם - על שרידי חורבותיה.

(יט) **וְהִכְבַּדְתִּים וְלֹא יִצְעְרוּ:** בעת הגאולה העם יגדל וכבודו ירבה, ולא יהיה קטן ובזוי.

(כא) **וְהָיָה אֲדִירוֹ מִמֶּנּוּ וּמִשְׁלוֹ מִקְרָבוֹ יֵצֵא:** העם יזכה גם לעצמאות מדינית ומלכו יצא ממנו ולא ימונה על ידי מלך זר.